

**Kommuneplanens
samfunnsdel 2022 – 2034**

Høringsversjon

Høringsdokument vedtatt av formannskapet 22. juni 2022

~~~~~
SØNDRE LAND
KOMMUNE

Innhold

1	Det kommunale plansystemet	3
2	Søndre Land kommunes muligheter og utfordringer	3
3	Visjon, verdier og mål	4
4	Gjennomgående hensyn.....	6
5	Samfunnsutvikling.....	7
6	Helse og mestring	9
7	Oppvekst og utdanning	11
8	Kultur, idrett og fritid.....	13
9	Natur, miljø og klima.....	15
10	Kommuneorganisasjonen.....	17

1 Det kommunale plansystemet

Kommuneplanens samfunnsdel presenterer langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Kommuneplanens samfunnsdel er grunnlag for kommunens andre planer og aktiviteter. Fireårig handlings- og økonomiplan med prioriteringer rulleres årlig og følges opp av enhetenes virksomhetsplaner. Andre tiltaks- og handlingsplaner for ulike områder og målgrupper utarbeides i fagsektorene. For hver valgperiode utarbeides en planstrategi som gir en overordnet oversikt over planer og strategier som skal rulleres i perioden.

2 Søndre Land kommunes muligheter og utfordringer

Søndre Land er et lokalsamfunn med rike muligheter. Opp gjennom historien har skogen og jorda vært det viktigste ressursgrunnet for befolkningen. Industrien, som hadde stor betydning for kommunen fra andre halvdel av 1800-tallet, ble gradvis avvirket etter krigen. Fra 1960-tallet har mye av verdiskapningen i kommunen vært knyttet til omsorgssektoren. En stor del av befolkningen jobber utenfor kommunen. Det understreker kommunens sentrale beliggenhet både til regionsenteret og hovedstadsregionen. Nærheten til landets hovedflyplass er også et godt utgangspunkt for en positiv utvikling i årene som kommer.

Senere års satsinger gir et godt grunnlag for utviklingen mot 2034. Et nytt omsorgssenter gir gode muligheter for utviklingen av tilbudet til eldre og pleietrengende. De senere års satsing på barnehagebygg gir en god ramme for oppvekstsektoren. Veiene sørover mot hovedstadsregionen og østover mot regionsenteret er rustet opp. En storstilt satsing på bredbånd vil i årene framover gi innbyggerne bedre tilgang til digitale tjenester. Det er satt i gang flere utbyggings- og boligprosjekter som i årene framover vil gi økt tilbud av nye boliger. Kommuneorganisasjonen har de senere årene fått økt kompetanse på offentlig innovasjon, og gode erfaringer med å utvikle løsninger på noen av de utfordringer kommunen står overfor

Samtidig vil Søndre Land i årene framover stå overfor flere utfordringer som krever aktiv og målrettet innsats:

Befolkningsutvikling

Antallet innbyggere går ned, og befolkningen blir eldre. Kommuneplanen har en målsetting om at befolkningsnedgangen skal snu. Samtidig må det tas høyde for at denne målsettingen kan være vanskelig å nå. Fortsatt befolkningsnedgang innebærer at de eldste innbyggerne vil utgjøre en større andel av befolkningen. Befolkningsnedgangen merkes mest i utkantene. Tjenestetilbud står i fare for å bli lagt ned, butikken stenger og hus blir stående tomme. Nedgangen i folketall fører til reduserte inntekter og strammere budsjetter for kommunen. Tilpasning til en situasjon med færre innbyggere, økende andel eldre og fraflytting fra utkantene vil være en betydelig utfordring for Søndre Land i årene framover.

Arbeidsplasser

Etablering av ny næringsvirksomhet vil være en sentral målsetting i kommende planperiode. Søndre Land har få arbeidsplasser sammenlignet med antall yrkesaktive. I årene framover kan antall arbeidsplasser bli ytterligere redusert som følge av redusert kommunal aktivitet. Derfor blir det ekstra viktig å øke sysselsettingen i privat sektor.

Utenforskap og folkehelse

Forekomsten av folkehelserelaterte utfordringer er høy. Omkring 20 % av befolkningen mellom 18 og 67 år har uføretrygd som hovedinntekt. Det betyr at de er uten fast tilknytning til arbeidsliv eller utdanning. Andelen ungdom som ikke fullfører videregående skole ligger på omkring 25 %.

Arbeidet med å forebygge, inkludere og dermed redusere antallet innbyggere i utenforskap har stor oppmerksomhet i Søndre Land. Flere tiltak for å styrke folkehelsen har vært gjennomført. I årene framover må innsatsen forsterkes ytterligere.

3 Visjon, verdier og mål

Søndre Land – levende og landlig

Visjonen er en ledetråd og et framtidsbilde for samfunnsutviklingen i Søndre Land. "Levende og landlig" uttrykker et ønske om å videreutvikle et lokalsamfunn basert på stedets egne kvaliteter og verdier.

Et levende lokalsamfunn har et aktivt kultur- og foreningsliv, et næringsliv i utvikling og attraktive bomiljøer. Et levende lokalsamfunn slipper kreftene til. Innbyggerne involveres i utviklingsarbeid, og de kommunale tjenestene utvikles sammen med brukere og befolkning. Et levende lokalsamfunn er innovativt og løsningsorientert. Kreativitet, entusiasme og pågangsmot blir verdsatt og dyrket. Et levende lokalsamfunn er preget av en gjensidig tillit mellom befolkningen og beslutningstakerne.

Et landlig lokalsamfunn er trygt og fredfullt. Innbyggerne lever tett på naturen, og vet å forvalte naturressursene til beste for dagens og morgendagens innbyggere på en bærekraftig måte. Et landlig lokalsamfunn har god plass og romslige bomiljøer.

Verdier

Respekt

- Vi verdsetter mangfold og viser gjensidig respekt for hverandre
- Vi møter alle med tydelighet og medmenneskelighet
- Vi har integritet og opptrer sannferdig i vårt virke

Tillit

- Vi skal opptre slik at tilliten til oss og vår forpliktelse til rettferdig likebehandling bevares
- Vi skal skille våre private interesser fra det arbeidet vi gjør

Mot

- Vi skal være romslige og sjenerøse
- Vi skal gi ros og ta opp ting som bør endres
- Vi skal vise aksept for at det gjøres feil

Hovedmål

Søndre Land skal gjennom bærekraftige løsninger være et attraktivt lokalsamfunn for folk i alle livets faser

Bærekraftige løsninger handler om å imøtekomme dagens behov og samtidig legge til rette for at kommende generasjoner får dekket sine. Bærekraft handler om miljømessig, økonomiske og sosiale betingelser. Det handler om å ta vare på naturen og naturressursene, det handler om å ha noe å leve av og noe å leve for.

SOSIAL bærekraft oppnås gjennom innbyggernes opplevelse av tilhørighet til nærmiljøene og lokalsamfunnet, gjennom sosiale nettverk og broer mellom dem som bidrar til en kultur preget av åpenhet, tillit og trygghet. Sosialt må vi også satse på barn og unges vilkår for læring, mestring og mening. Sosiale medier og friheten til å gjøre valg utfordrer unges evne til refleksjon og handlingsevne, noe som krever mestringsopplevelser og trygge selvbilder. Trygge selvbilder er igjen avgjørende for å bygge kunnskap, kulturell og sosial kompetanse som fremtidig arbeidsliv vil kreve. Utdanning er avgjørende for arbeidsdeltakelse, helse og dermed kommunens sosiale og økonomiske bærekraft. Alle barn og unge som vokser opp i Søndre Land skal ha mulighet til å realisere sitt personlige, sosiale og faglige potensial.

MILJØMESSIG må vi handle slik at vi reduserer klimagassutslipp, tilpasser oss til endret klima, utnytter arealene bedre og sørger for rent vann og god luft. Vi må satse mer på sirkulær økonomi, som betyr gjenbruk, reparasjon, materialgjenvinning i et kretsløp hvor færrest mulig ressurser går tapt og hvor produktene og ressursene i dem blir høyt verdsatt.

ØKONOMISK bærekraft handler for Søndre Land mye om en stabil befolkningsutvikling. Antall innbyggere påvirker tilgangen på arbeidskraft, og med det muligheten for å utvikle et robust og lønnsomt næringsliv. En stabil befolkningsutvikling gir økonomisk forutsigbarhet for kommunen gjennom skatteinntekter og statlige overføringer. Økonomisk bærekraft handler også om næringsutvikling og næringslivets muligheter for å utvikle nye framtidsrettete og attraktive arbeidsplasser. Privat og offentlig virksomhet må bygge kultur for innovasjon og nyskaping. Menneskelige ressurser i lokalsamfunnet må slippe til og gis handlingsrom for å utvikle evner, kunnskap og kompetanse. Det må være tilstrekkelig med jobber slik at alle innbyggere med arbeidsevne kan ta del i arbeidslivet. Hensynet til økonomisk bærekraft påvirker utviklingen av kommunens tjenestetilbud. utfordringene må løses på en annen måte enn tidligere. Det må i større grad legges til rette for at innbyggerne selv skal kunne mestre eget liv, også i faser av livet med sosiale, økonomiske og helsemessige utfordringer.

4 Gjennomgående hensyn

De gjennomgående hensyn består av fem sektorovergripende temaer. Disse fem temaene danner et viktig grunnlag for målene og strategiene som presenteres i de følgende kapitlene. Temaene vil være styrende for all kommunal virksomhet i den kommende planperioden.

Folkehelse

Folkehelse handler om livskvalitet, mestring og trivsel. Søndre Land kommune skal legge til rette for at befolkningen i Søndre Land får flere gode leveår. Det vil vi gjøre gjennom helsefremmende og forebyggende arbeid med vekt på mestring og tidlig innsats. Sosial ulikhet i helse skal reduseres, og det skal være enkelt å gjøre valg som fremmer egen helse.

Inkludering

Søndre Land skal være et inkluderende samfunn hvor forskjellighet og mangfold er en ressurs. Alle innbyggere skal ha mulighet til å delta i lokalsamfunnet ut fra egne ressurser og forutsetninger. Vi er nysgjerrig til stede i hver relasjon, og hvert møte er unikt.

Trygghet

Søndre Land skal fortsatt være et trygt lokalsamfunn. Vi jobber for å redusere faren for ulykker og katastrofer. I kommunal planlegging og tjenesteyting legges det vekt på å forbygge og håndtere hendelser som truer grunnleggende verdier og funksjoner, og setter liv og helse i fare.

Innovasjon og samskaping

I Søndre Land er vi på jakt etter nye, bedre og mer effektive måter å løse oppgavene på. Brukernes behov står i sentrum. Tjenestemottakere, pårørende og innbyggere trekkes med i utformingen av tjenester og tilbud. Gjensidig tillit mellom innbyggere, utviklingsaktører, folkevalgte og kommunen er viktig for å lykkes med innovasjon og samskaping. Derfor legger kommunen vekt på åpne prosesser, aktivt samarbeid og god informasjonsutvikling.

Klima og miljø

Verden står overfor en klimakrise. Problemene er globale, men løsningene er lokale. Søndre Land kommune skal delta aktivt i omstillingen til lavutslippssamfunnet. I Søndre Land skal det være enkelt å gjøre gode klimavalg, og det skal være enkelt å utvikle eksisterende og nye næringer og arbeidsplasser basert på sirkulær økonomi og grønn energi.

5 Samfunnsutvikling

Kommunens samfunnsutvikling skal styrke lokalsamfunnets attraktivitet som bosted og arbeidssted, og legge til rette for økt verdiskaping.

Samfunnsutvikling omfatter et vidt spekter av tjenester og aktiviteter slik som areal- og samfunnsplanlegging, stedsutvikling, næringsutvikling, informasjons- og kommunikasjonsarbeid og utvikling av digitale tjenester.

Søndre Land har de senere årene jobbet aktivt for å styrke kommunens bo- og næringsattraktivitet. Flere nye boligområder og næringsstomter er under planlegging. For Hov sentrum er det utarbeidet et overordnet konsept som grunnlag for den langsiktige utviklingen av sentrum. Utbyggingen av fiber vil gi tilgang til høyhastighets bredbånd i alle deler av kommunen innen utgangen av 2024.

Samtidig har kommunen utfordringer knyttet til befolkningsnedgang og færre arbeidsplasser.

Delmål	Strategier og satsingsområder
Søndre Land kommune skal ha vekst i antall innbyggere og antall arbeidsplasser	• Attraktive boliger og boligområder utvikles i tråd med behovet. Nye boliger bør hovedsakelig utvikles i etablerte tettsteder med eksisterende infrastruktur. • Kommunen skal til enhver tid kunne tilby ferdig regulerte næringsstomter • Kommunen skal tilrettelegge for industriell virksomhet tilknyttet det grønne skiftet • Utviklingsaktører, næringsetablerere og innbyggere skal oppleve kommunen som en god medspiller og veileder. • Kommunen vil legge til rette for bygging av ny fritidsbebyggelse i åsene og langs Randsfjorden. • Kommunal informasjon og kommunikasjon kjennetegnes av pålitelighet, aktualitet og god tilgjengelighet. • Søndre Land skal være en aktiv deltaker i regionalt samarbeid
Verdiskapningen knyttet til reiselivet skal økes	• Søndre Land kommune skal sammen med andre berørte kommuner gjennomføre et prosjekt knyttet til etterbruken av Valdresbanen. • Randsfjorden og strandsonen skal videreutvikles som friluft- og rekreasjonsområde • Kommunen skal legge til rette for satsing på lokal mat og kulturbaserte opplevelser

Grendeutvikling og sentrumsutvikling styrker kommunens identitet og legger til rette for nye møteplasser	• Det skal drives en grendeutvikling basert på de enkeltes grendenes styrker og egenart. Utviklingen skal skje i samarbeid med befolkningen i grendene. • Hov sentrum skal være et attraktivt møtested for kommunens egne innbyggere, næringsdrivende og besøkende.
Søndre Land har en godt utbygd infrastruktur for kommunikasjon	• Kommunen er aktiv med å fremme lokale behov i fylkeskommunale og statlige prosesser knyttet til veiutbygging og offentlig kommunikasjon • Kommunen samarbeider med private utbyggere av digital infrastruktur
De eldre får flere gode og aktive leveår	• Reformen "leve hele livet" skal følges opp. • Det skal utvikles flere boliger tilpasset behovet for eldre. • Det skal være enkelt å bo hjemme så lenge som mulig.

6 Helse og mestring

Søndre Lands innbyggere skal oppleve trygghet, tilhørighet og mestring gjennom hele livet.

I årene framover blir det flere eldre og færre i yrkesaktiv alder i kommunen. Behov for tjenester på områder som kreft, tjenester ved livets slutt, psykisk helse, rus, demens og rehabilitering vil øke. Samtidig blir det vanskeligere å fylle ledige stillinger, spesielt de stillingene som krever høyskoleutdanning. Overføring av stadig flere oppgaver fra spesialisthelsetjenesten utfordrer kapasiteten og kompetansen i helse- og omsorgssektoren i kommunen.

Søndre Land har folkehelse relaterte utfordringer knyttet til blant annet lav utdanning, lav inntekt og lav levealder. En stor andel av befolkningen står utenfor arbeidslivet. Å forebygge utenforskap blir derfor en viktig oppgave i årene framover.

Strammere kommunale budsjetter gjør det nødvendig å utvikle robuste og bærekraftige helsetjenester hvor innovasjon og nytenkning står sentralt. Samarbeid med sosiale entreprenører, frivilligheten og pårørende blir viktig for å lykkes.

Tildelingen av tjenester må tilpasses den enkeltes behov og mestringsmuligheter. Fokus på mestring bidrar til å gjøre innbyggere og brukere aktive deltagere. Aktivitet, deltagelse og helsefremmende arbeid reduserer sykdom, forsinker sykdomsutvikling og forhindrer skader slik at man kan leve lengst mulig i eget liv.

Delmål	Strategier og satsningsområder
Søndre Land kommune arbeider helsefremmende og forebyggende for å oppnå god folkehelse, motvirke utenforskap og redusere risikoen for sykdom og tidlig død	• Helhetlig fokus på folkehelse i alle planer og all planlegging • Lokalsamfunnet legger til rette for møteplasser og helsefremmende aktiviteter • Arbeidet med å forhindre utenforskap knyttet til utdanning, arbeid og det digitale samfunn skal videreføres. • Dreie ressursinnsatsen mot helsefremmende og forebyggende arbeid og aktivitet • Hverdagsmestring er fokus i alle tilbud og tjenester • Vi jobber etter prinsippet «Tidlig inn i alle aldre» • Bredt lavterskeltilbud og gruppetilbud med fokus på mestring
Innbyggerne lever selvstendige liv og opplever mestring i hverdagen	• Styrket hverdagsrehabiliteringsteam som kartlegger behov, funksjon og sosialt nettverk, og veileder i hjemmet • Et aldersvennlig samfunn er forankret og etablert i hele kommunen • Vi jobber etter prinsippet «Hva er viktig for deg?» • Brukerinvolvering i utforming og evaluering av tilbud • God og hensiktsmessig innbyggerdialog og lett tilgjengelig informasjon om tilbud og tjenester
Innbyggerne gis helhetlige, effektive og virksomme helsetjenester til riktig tid	• Tjenesteutvikling baseres på erfart kunnskap, beste og neste praksis. • Helhetlig innsatstrapp • Strategisk og fleksibel ressursforvaltning

	• Riktig kompetanse og ressursutnyttelse • Bruke ressurser og gi tjenester på tvers av kommunalområder og avdelinger til det beste for innbyggerne • Vi samarbeider med helseforetaket og de øvrige kommunene i regionen for å gi best mulig tjenester
Helsetjenestene er bærekraftige og rusta for fremtiden	• Utvikle samspillet mellom kommunale tjenester, pårørende, frivillige, sosiale entreprenører og lokalsamfunnet for øvrig • Tildeling av tjenester tilpasses den enkeltes mestringsmuligheter • Digitalisering og velferdsteknologi • Fokus på innovasjon og optimalisering av daglig drift i tjenestene • Aktiv deltagelse i helseregionen og helsefellesskapet • Legge til rette for å rekruttere og beholde ansatte • Styrke lederkompetansen og innovasjonen • Redusere sykefraværet

7 Oppvekst og utdanning

Barn og unge i Søndre Land kommune skal ha en trygg, sunn og utviklende oppvekst som gjør at alle får et godt voksenliv med deltakelse i samfunns- og arbeidsliv.

Barns oppvekst må preges av trygghet for å skape god helse og gode oppvekstvilkår. Barn må oppleve tilhørighet, omsorg og anerkjennelse for å få gode vekstmuligheter og oppleve mestring i eget liv. Barn og unge trenger derfor optimale læringsarenaer, der hver enkelt stimuleres til å utforske, leke og lære. Alle unge og deres familier skal sikres medvirkning og oppleve medansvar for egen utvikling.

Barnehager og skoler skal utvikle inkluderende fellesskap som fremmer helse, trivsel og læring for alle. Dette krever profesjonsfaglige fellesskap, der pedagoger, ledere og andre ansatte reflekterer over felles verdier, og vurderer og videreutvikler sin praksis.

Det er viktig at de som trenger ekstra støtte får dette på en best mulig måte. Kommunens hjelpetjenester for barn og unge har en viktig oppgave i å se den enkelte, ikke stykkevis og delt, men helt og sammenhengende i et tverrfaglig samarbeid.

Ved å skape et godt grunnlag hos de yngste, er sjansen stor for at barne- og ungdomstiden blir meningsfull og inkluderende, samtidig som en blir aktiv deltaker i samfunns- og arbeidsliv som voksen.

Delmål	Strategier og satsningsområder
Alle barn og unge med familie skal oppleve trygghet og mestring i en inkluderende barnehage og skole slik at de gleder seg til neste dag	• Tidlig innsats skal være et grunnleggende prinsipp i helsestasjon, barnehage og skole. • Tilrettelegge arenaer for mestring og meningsfull fritid for alle • Barnehager og skoler bidrar til et godt grunnlag for videre utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse • Sikre gode overganger i barnehage og skole, som gir barn, ungdom med familie en opplevelse av sammenheng og helhet
Den tidlige og tverrfaglige innsatsen bidrar positivt til unges livsmestring og motvirker utenforskap	• Bygge et godt «lag» rundt barnet, med fokus på lett tilgjengelig tverrfaglig kompetanse. • Alle barn og unge med foreldre skal oppleve en tilgjengelig og støttende jordmor, helsesykepleier – og skolehelsetjeneste
Høy grad av trivsel og fellesskap i gode og inkluderende læringsmiljøer, med aksept for å leve ut sine drømmer	• Inkluderende og tilpasset opplæring i barnehage og skole. • Systematisk arbeid med gode barnehage- og skolemiljø. • Vektlegging av relasjonskompetanse og bruk av Trygghets sirkelen /COS som et grunnleggende utgangspunkt i møte med den enkelte • Bidra til at barn og unge medvirker i beslutninger som gjelder dem selv. • Videreforedle FYSAK-modellen i grunnskolen
Alle barn skal oppnå gode lekeferdigheter	• Læring gjennom lek og variert aktivitet i barnehage og skole. Lekens egenverdi skal sikres

og alle elever skal utvikle funksjonelle leseferdigheter	• Systematisk språk- og begrepslæring i barnehagene, og en god begynneropplæring i lesing som grunnleggende ferdighet på småskoletrinnet. • Dysleksivennlig undervisning i alle grunnskolenes fag gjennom hele grunnskoleløpet.

8 Kultur, idrett og fritid

Søndre Land kommune skal ha et variert kultur- og fritidstilbud som stimulerer til deltakelse og mestring, og styrker fellesskapet og tilhørigheten i lokalsamfunnet. Kommunen skal legge til rette for et aktivt lag- og foreningsliv.

Søndre Land har en lang tradisjon som en aktiv kultur-, idrett- og fritidskommune. Lag- og foreningslivet har stått sterkt i kommunen og spiller en viktig rolle spesielt i kommunens mange grendesamfunn. Ungdomsklubben er godt besøkt, og har de senere årene styrket sin posisjon som en aktiv og attraktiv møteplass for ungdom. Frivilligsentralen er med sine mange aktiviteter en stor bidragsyter til kommunens fritidstilbud.

Kommunens utfordringer knyttet til befolkningsutvikling og utenforskap har betydning for kulturtilbudet. Kulturtilbud og kulturaktiviteter må gjøres relevant og interessant for et økende antall eldre, og for innbyggere som ikke er i arbeid eller utdanning.

Delmål	Strategier og satsingsområder
Kommunen skal ha et levende kulturliv, godt bibliotektilbud og attraktive arrangementer	• Bruke kunst og kultur aktivt i utvikling av kommunen • Fremme mangfold; ha et kulturtilbud tilpasset og tilgjengelig for alle, med gode møteplasser i det offentlige rom • Sørg for tilgang til opplæring i kunst og kultur for barn og unge • Samarbeide med frivillige organisasjoner, lokale kunstnere, næringsliv og andre eksterne aktører
En aktiv kulturskole som gir barn og unge kultur- og mestringsopplevelser og legger til rette for mangfold, integrering og utvikling.	• Utrede nye lokaler til kulturskolen som er tilfredsstillende etter dagens kulturskolestandard • Ta i bruk og utvikle rammeplanen for kulturskolen
En ungdomsklubb som har økende relative besøkstall, som opprettholder sine gode åpningstider og utvider sitt aktivitetsnivå	• Utvide aktivitetsnivået med målsetning om daglig aktivitet • Utvide tilbudet for å nå flere målgrupper, særskilt tilbud til de yngste (Juniorklubb)
Et yrende foreningsliv som bidrar til mangfold, tverrsektorielt samarbeid og gode møteplasser	• Faste årlige møtepunkter mellom kommunen og lag og foreninger • Sikre gode møteplasser og vedlikeholde kommunens fysiske bygg og anlegg til å tilfredsstille dagens standard
Kommune tilrettelegger for idrett og fysisk aktivitet for alle	• Formidle mulighetene for fysisk aktivitet inne og ute og inspirere til deltagelse • Innsats for å aktivisere mennesker i alle aldre og med ulike forutsetninger

	• Bidra til å utvikle og vedlikeholde idrettsparker/-anlegg og tilrettelegge for mangfold • Tilrettelegge for nærmiljøanlegg for idrettslig aktivitet • Aktivt samarbeid med idrettsrådet og frivillige lag og organisasjoner

9 Natur, miljø og klima

Søndre Land kommunen skal bidra til å sikre biologisk mangfold, og forvalte naturområder, vannforekomster og kulturlandskap på en bærekraftig måte.

Søndre Land har naturområder med stor verdi for miljøet, innbyggerne og næringslivet. Disse verdiene er her som ellers i verden truet av menneskelig aktivitet og endringer i klima.

Naturmangfoldet reduseres når leveområder for arter forsvinner eller forandres som følge av arealbruk, klimaendringer og fremmede arter. Kommunen vil bidra til å sikre disse verdiene gjennom en bevisst arealpolitikk og reduserte klimagassutslipp.

Delmål	Strategier og satsingsområder
Søndre Land kommune bidrar til reduserte klimagassutslipp	• Kommunale bygg skal ha energiforsyning basert på fornybare energiformer. • Kommunen skal legge til rette for mer miljøvennlig transport • Kommunen inspirerer til og gjør det enkelt for innbyggerne og næringslivet å ta gode klimavalg og redusere klimagassutslipp • Gjennom arealplanlegging legges det til rette for klimavennlig bolig- og næringsutvikling • Kommunen skal jobbe for etablering av næringsvirksomhet som bidrar til det grønne skifte nasjonalt og internasjonalt • Kommunen bruker miljøsertifiseringer som verktøy for miljøtiltak og økt miljøbevissthet i kommunale virksomheter og i næringslivet.
Jorda, vannet og lufta skal ha god miljøkvalitet. Forurensning og forsøpling skal reduseres til et minimum. Hensynet til dyrket mark skal ivaretas.	• Sikre at forurensning fra utslipp ikke overstiger vannets, jordas eller luftas selvrensingskapasitet • Regional vannforvaltningsplan skal implementeres i kommunalt planverk og daglig arbeid • Sikre at miljøstandarder i elver, bekker og sjøer opprettholdes der hvor den er tilfredsstillende og økes der den er mangelfull. • Andelen husstander tilknyttet offentlig avløpsanlegg skal økes • Forurensende utslipp og forsøpling skal reduseres til et minimum gjennom veiledning og pålegg • Før dyrka mark omdisponeres skal alternativer være vurdert og

	matjordplan være utarbeidet. Det utarbeides jordvernstrategi.
Søndre Land kommune tilpasser seg til forventete klimaendringer	• Flomutsatte og potensielt rasfarlige områder skal kartlegges og sikres • Gjennom arealplanlegging sikre at skader som følge av flom og overvann unngås • Ta høyde for økt nedbørintensitet i arealplanlegging og infrastrukturinvesteringer • Veiledning om tiltak for god skoghelse må økes. • Økt oppmerksomhet på å forhindre erosjon og avrenning fra jordbruket.
Søndre Land kommune tar vare på naturmangfold og verdifull natur	• Bruke og forvalte arealer og økosystemer - herunder vilt- og fiskebestander - slik at naturmangfoldet bevares • Arbeide for bekjempelse av svartelistede arter
Søndre Land kommune skal jobbe for mer miljøvennlig forbruk og redusert avfallsmengde i egen virksomhet.	• Kommunen skal ha høy bevissthet om miljøkrav ved egne anskaffelser • Matsvinnet skal reduseres • Redusere bruk av engangsartikler
Søndre Land kommune har god beredskap mot kriser og uønskete hendelser	• Kommunen har et systematisk arbeid for å forebygge kriser og uønskete hendelser • Kommunens ROS – analyse oppdateres løpende • Kommunen har oppdaterte beredskapsplaner på kritiske områder • Kriseøvelser gjennomføres jevnlig

10 Kommuneorganisasjonen

Kommuneorganisasjonen skal levere brukerorienterte tjenester av god kvalitet innenfor rammen av en forsvarlig økonomisk drift.

Kommuneorganisasjonen har som oppgave å følge opp statens samfunnsmandat og lokale politiske vedtak innenfor rammen av de økonomiske midler som stilles til disposisjon. Søndre Land kommune har med høyt kompetent ledere og medarbeidere et godt utgangspunkt for å løse oppdraget. Kommuneplanen har ambisiøse mål for utviklingen i årene framover. For å nå disse målene stilles de ansatte og organisasjonen overfor store utfordringer.

Delmål	Strategier og satsingsområder
Søndre Land kommune er en attraktiv arbeidsgiver	• Den kommunale organisasjonen har høy bevissthet om helse, miljø og sikkerhet, og en godt fungerende vernetjeneste • Medbestemmelse og involvering blir ivaretatt gjennom et nært og godt samarbeid mellom arbeidsgiver og arbeidstakernes organisasjoner
Kommunen har engasjerte og motiverte ledere og medarbeidere med riktig kompetanse	• Rekrutteringsprosessene er preget av systematikk og høy kvalitet, og legger grunnlag for gode søkere og riktige ansettelser. • Kompetanseutviklingen skal sikre at de ansatte enhver tid har oppdatert og rett kunnskap • Kommunen kjennetegnes av et godt og innsatsfremmende arbeidsmiljø med høy trivsel og gode faglige og personlige utviklingsmuligheter. • De ansatte har enkel tilgang til nødvendig og relevant informasjon.
Kommunen har en moderne og omstillingsdyktig organisasjon med effektive arbeidsprosesser og forvaltning av høy kvalitet.	• Den kommunale organiseringen skal legge til rette for et hensiktsmessig og målrettet tverrfaglig samarbeid • Digitale verktøy brukes aktivt i utviklingen av kommunens interne og eksterne tjenester • Kommunen har skriftlige og oppdaterte systemer for internkontroll og kvalitetssikring.
Søndre Land kommune har en bærekraftig økonomi som sikrer et stabilt velferdstilbud	• Søndre Land kommune kjennetegnes av bærekraftig og forsvarlig budsjettering og god økonomistyring • Kommunens økonomiske nøkkeltall skal være i tråd med statlige anbefalinger